

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE
OCH KOMMUNIKATION
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

”Den ska föra eleven framåt...”

**En studie om den individuella utvecklingsplanens
användning och innebörd i de tidigare skolåren**

Maria Hedberg

Carina Jansson

Examensarbete 15 hp
Inom Lärande
Läraryrket
Höstterminen 2010

Handledare
Niklas Elofsson
Examinator
Karin Nordström

SAMMANFATTNING

Maria Hedberg, Carina Jansson

”Den ska föra eleven framåt...”

En studie om den individuella utvecklingsplanens användning och innebörd i de tidigare skolåren.

Antal sidor: 28

Den individuella utvecklingsplanen består av två delar, en del är den framåtsyftande skriftliga planen som skall finnas för varje elev. Syftet med den är att öka elevens delaktighet och inflytande i sitt lärande och den skrivs i samband med utvecklingssamtalet. Den andra delen tillkom 2008 och skall innehålla skriftliga omdömen som beskriver elevernas kunskapsutveckling i de ämnen de har fått undervisning i. I vår studie ligger fokus på den framåtsyftande delen av den individuella utvecklingsplanen.

Syftet med vår studie är att undersöka vad den framåtsyftande delen av IUP:n har för innebörd för lärarna i de tidigare skolåren, samt på vilka sätt den används i verksamheten. Frågeställningarna är:

- Vad innebär den framåtsyftande delen av IUP:n för lärarna i de tidigare skolåren?
- På vilka sätt använder sig lärarna i de tidigare skolåren den framåtsyftande delen av IUP:n i verksamheten?

För att få svar på våra frågeställningar genomförde vi kvalitativa forskningsintervjuer. Vi intervjuade sammanlagt sex verksamma lärare i de tidigare skolåren.

Resultatet visar att lärarna som ingick i vår studie anser att den framåtsyftande delen av den individuella utvecklingsplanen skall utgå från elevens starka sidor och skrivas på ett positivt sätt. De menar även att den skall vara kortsiktig och rimlig för eleven att nå och vara väl förankrad hos eleven, för att den skall verka som ett levande dokument. Studiens resultat visar också att alla lärarna på något sätt använder sig av den framåtsyftande delen av den individuella utvecklingsplanen som ett verktyg i verksamheten.

Sökord: Individuell utvecklingsplan, IUP, utveckling, måluppfyllelse, skriftliga omdömen, dokumentation.

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) Box 1026	Gjuterigatan 5	036-101000	036-162585
551 11 JÖNKÖPING			

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Bakgrund	2
2.1 Definition av den individuella utvecklingsplanen.....	2
2.2 Den individuella utvecklingsplanen.....	2
2.2.1 Utvecklingssamtal.....	3
2.2.2 Framåtsyftande IUP.....	4
2.2.3 Skriftliga omdömen.....	5
2.3 Lokal pedagogisk planering.....	5
2.4 Dokumentation.....	6
2.4.1 Bedömningsmatriser och avprickningsscheman.....	6
2.4.2 Portfolio.....	7
2.5 Uppföljningsrapport.....	8
2.6 Sociokulturell teori	8
3 Syfte och frågeställningar	10
4 Metod	11
4.1 Kvalitativ metod.....	11
4.2 Urval.....	11
4.3 Genomförande.....	12
4.4 Etiskt ställningstagande.....	13
4.5 Analys.....	13
5 Resultat	14
5.1 IUP:ns syfte och innebörd	14
5.2 Synliggörandet av IUP:n	16

5.3 Dokumentation	17
5.4 Resultatsammanfattning	18
6 Diskussion.....	20
6.1 Metoddiskussion.....	20
6.2 Resultatdiskussion.....	21
6.2.1 IUP:ns syfte och innebörd.....	21
6.2.2 Synliggörandet av IUP:n	22
6.2.3 Dokumentation.....	23
6.3 Förslag till vidare forskning och slutord.....	25
7 Referenser	27
Bilagor	

1 Inledning

*Om jag vill lyckas
med att föra en människa mot ett bestämt mål
måste jag först finna henne där hon är
och börja just där.*

Sören Kirkegaard

Vi tycker att detta utdrag från en dikt av Sören Kirkegaard speglar grunden av lärarens yrkesroll. Ett av lärarens uppdrag är att utifrån varje elevs förmåga och intressen skapa förutsättningar för kunskapsutveckling och fortsatt lärande. Detta bekräftar i Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet-Lgr 11 "Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande."(Skolverket, n.d. s.11) Den individuella utvecklingsplanen tillkom som ett verktyg för att öka måluppfyllelsen. Den skall gynna elevens kunskapsutveckling, dessutom gör den eleven och föräldrarna delaktiga i skolarbetet. Den skall även vara som ett stöd för läraren i planeringen av undervisningen, detta för att hitta möjliga vägar för eleverna att nå målen. Även skolan har god hjälp av den individuella utvecklingsplanen som visar vilka resurser som är nödvändiga att sätta in för att på bästa sätt stödja varje elev.

Anledningen till att vi har valt att inrikta vår studie på den framåtsyftande delen av den individuella utvecklingsplanen är, att vi vill fördjupa våra kunskaper om den och få en insyn i hur arbetet kring den kan se ut. Vi anser att den framåtsyftande delen av den individuella utvecklingsplanen har en betydelsefull funktion för flera parter i skolan. Då detta är både relevant och viktigt för vår kommande yrkesroll som lärare, ser vi det som inspirerande att studera detta område närmare.

2 Bakgrund

I den individuella utvecklingsplanen ingår två delar, en framåtsyftande del bestående av en plan för hur skolan skall arbeta för att varje enskild elev ska nå de nationella målen och en del med elevens skriftliga omdömen i de olika ämnena. Det är under utvecklingssamtalet som lärare, elev och föräldrar samtalar om elevens utveckling och sätter upp nya mål (Sundin, 2010). Nedan belyses de olika delarna i den individuella utvecklingsplanen och vad de har för betydelse för lärare, elev och föräldrar. I bakgrunden beskrivs dessutom lokal pedagogisk planering och dokumentation, därför att dessa utgör en grund för upprättandet av den framåtsyftande delen av IUP:n. Införandet av de skriftliga omdömena 2008, är det senaste som tillkommit i den individuella utvecklingsplanen. Skolverket har nyligen givit ut en rapport om hur implementeringen av de skriftliga omdömena har fungerat ute i skolorna och den finns sammanställd nedan. Avslutningsvis ges en inblick i det sociokulturella perspektivet.

2.1 Definition av den individuella utvecklingsplanen

”En individuell utvecklingsplan ska vara ett stöd för elevens lärande och sociala utveckling. Den ska dels innehålla skriftliga omdömen om elevens kunskapsutveckling, dels en planering av hur skolan ska arbeta för att eleven ska utvecklas så långt som möjligt i riktning mot de nationella målen.” (Skolverket, 2009:a, s.6)

2.2 Den individuella utvecklingsplanen

Från och med januari 2006 skall det finnas en framåtsyftande skriftlig plan för varje elev, som är en del av en så kallad individuell utvecklingsplan. Vidare i uppsatsen används den vedertagna förkortningen IUP. Syftet med IUP:n är att öka elevens inflytande och delaktighet i sitt lärande och den skrivs tillsammans med elev och förälder under utvecklingssamtalet och är tänkt att fungera som ett komplement till den muntliga informationen (Öhlmér, 2006). Kravet på att ge skriftliga omdömen tillkom juli 2008, då det beslutades att IUP:n även skall innehålla skriftliga omdömen, som beskriver elevernas kunskapsutveckling i de ämnen de har fått undervisning i. Lärarna i de olika ämnena ansvarar för att omdömena skrivs, vilket är tänkt skall ske innan utvecklingssamtalet (Skolverket, 2009:b).

I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94, finns riktlinjer för hur skolan skall arbeta mot måluppfyllelse, elevens inflytande och samarbete med hemmet. Det är skolans ansvar att se till att varje enskild elev får förutsättningar att utvecklas så långt mot målen som möjligt. I Lpo 94 beskrivs skolans och lärarens skyldigheter när det gäller samarbetet med hemmet. ”Skolans och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevernas skolgång skall skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande.” (Skolverket, 2006, s.14)

I början av 2000-talet ansåg regeringen att måluppfyllelsen och skolornas planering av undervisningen inte fungerade som det var tänkt. Det skulle fokuseras mer på målen att sträva mot och värdegrunden i

läroplanen, för att skapa en givande och stimulerande skolgång för eleverna. Regeringen kom i rapporten *Elevens framgång – Skolans ansvar*, som är en utvecklingsplan för kvalitetsarbete i skolan, fram till att en målstyrd skola kräver uppföljning genom utvärderingar och granskningar. Det är på grund av detta som regeringen bland annat har infört IUP:n med de skriftliga omdömena (Utbildningsdepartementet, 2001). Elfström (2005) menar att i ett långsiktigt perspektiv är IUP:ns syfte att möjliggöra för eleven att få godkända betyg, när de går ut årskurs 9. I ett kortsiktigt perspektiv är syftet att hjälpa eleven framåt i sin utveckling. Författaren menar vidare att IUP:n även skall förenkla övergången mellan de olika skolformerna, vilket bidrar till att skolgången blir en röd tråd för eleven. Elfström påpekar vidare att IUP:n kan bidra till ett ökat samarbete mellan de olika skolformerna, när det gäller synen på människor och kunskap.

IUP:n är tänkt som ett hjälpmedel för eleven i sin lärandeprocess och skall finnas med som en röd tråd genom hela skolgången. Dessutom kan den fungera som ett verktyg när läraren planerar undervisningen (Skolverket, 2008:a). I allmänna råd och kommentarer om den individuella utvecklingsplanen står följande citat: ”Skolan har ansvar för att alla elever får en individuellt anpassad undervisning och att deras utveckling planeras och följs noga genom hela skoltiden.” (Skolverket, 2008:a, s.11) IUP:n skall inte vara ett statiskt dokument, utan ett levande dokument, som revideras när det behövs och inte bara en gång per termin (Skolverket, 2008:a). Dahlqvist (2007) har gjort en intervjustudie om arbetet kring IUP:n hos lärare på tre olika skolor. Studiens syfte var att undersöka hur IUP:n kan vara en hjälp för att uppnå kunskapsmål och bidra till social utveckling. Resultatet visar att lärarna anser att det är svårt att få IUP:n att fungera som ett levande dokument och att vara ett stöd i elevens lärande. Den tas oftast inte fram förrän vid nästa utvecklingssamtal. Lärarna i studien anser även att IUP:n kan vara ett bra verktyg för att konkretisera målen och att den bidrar till ökad måluppfyllelse. De menar vidare att en förutsättning för att IUP:n skall fungera som ett levande dokument, är att målen måste förtydligas ytterligare och att arbetet med IUP:n skall ingå i den dagliga undervisningen (Dahlqvist, 2007).

IUP:n har flera syften. För *föräldrarna* ger den en tydlig information om hur eleven utvecklas mot målen och den stärker också deras delaktighet i den individuella planeringen. För *eleven* skall den bidra till en högre måluppfyllelse och stimulera elevens fortsatta lärande. För *läraren* fungerar IUP:n som ett redskap för att hitta elever som är i behov av mer stöd och den förenklar bedömningen. Den är även ett hjälpmedel för utvärdering och planering av undervisningen. För *skolan* bidrar IUP:n på flera sätt, bland annat är den användbar vid kompetensutveckling och resursfördelning (Skolverket, 2010).

2.2.1 Utvecklingssamtal

När den nuvarande läroplanen, Lpo 94, kom ersattes kvartssamtal med utvecklingssamtal. Kvartssamtalets syfte var att läraren skulle informera föräldrarna om hur deras barns skolsituation såg ut. Eftersom tiden var knapp fanns inget utrymme för vare sig frågor eller diskussioner. Utvecklingssamtalet är idag ett möte mellan tre jämlika parter, där alla ges lika stora möjligheter att ställa frågor och komma med förslag (Sundin, 2010). Öhlmér (2006) menar att den framåtsyftande delen av IUP:n skall grunda sig på

utvecklingssamtalet, som hålls en gång per termin. Under samtalet redovisas elevens utveckling i relation till gällande styrdokument. Elev, föräldrar och lärare diskuterar tillsammans hur de skall gå tillväga för att eleven på bästa sätt skall utvecklas både kunskapsmässigt och socialt. Genom detta samarbete blir både eleven och föräldrarna delaktiga och ges möjlighet att påverka den fortsatta skolgången.

I Grundskoleförordningens kapitel 7, § 2 finns tydligt angivet vilka riktlinjer som gäller angående utvecklingssamtalet.

Läraren ska fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal). Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och kursplanerna.

Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdöme om elevens kunskapsutveckling i relation till målen i varje ämne som eleven får undervisning i, och
2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna.
(Utbildningsdepartementet, 1994:1194)

Det främsta syftet med utvecklingssamtalet är att stödja elevens kunskaps- och sociala utveckling. Flera studier visar att det som sägs på utvecklingssamtalen och skrivs i IUP:n ofta tenderar att inrikta sig på elevens brister, istället för att fokuseras på elevens starka sidor (Hofvendahl, 2010). Utvecklingssamtalet skall fungera som ett trepartsamtal mellan lärare, elev och förälder (Buckhöj-Lago, 2000). En förutsättning för detta är att läraren i god tid har förberett samtalet, ett sätt är att innan samtalet låta eleven och föräldrarna ta del av de skriftliga omdömena och den lokala pedagogiska planeringen. På så vis går tiden inte åt att muntligen informera om de skriftliga omdömena, utan man kan istället ägna tiden åt att tillsammans ta fram en plan på hur skolan skall fortsätta främja elevens lärande (Skolverket, 2009:a). Utvärderingen av de sociala målen kan utföras på olika sätt, ett sätt är att varje elev inför utvecklingssamtalet fyller i ett formulär om hur de upplever den sociala situationen utifrån målen. Läraren har sedan formuläret som underlag i samtalet (Buckhöj-Lago, 2000).

2.2.2 Framåtsyftande IUP

Den framåtsyftande delen av den individuella utvecklingsplanen skrivs vid varje utvecklingssamtal och skall förnyas vid varje samtal, alltså en gång per termin. Det är lärarens ansvar att ta fram en sammanfattande beskrivning av de insatser som är nödvändiga för att eleven ska nå målen och utvecklas på bästa sätt. Det skall i den framåtsyftande delen av IUP:n finnas angivet vad skolan *skall* göra och vad föräldrarna och eleven *kan* göra för att eleven skall kunna utvecklas så långt mot målen som möjligt. Det är meningen att eleven och föräldrarna skall vara delaktiga i formuleringen av målen i den framåtsyftande IUP:n. Till skillnad från de skriftliga omdömena behöver det inte finnas framåtsyftande mål i varje ämne (Skolverket, 2009:a).

Den framåtsyftande delen av IUP:n, skall enligt *Allmänna råd och kommentarer, Den individuella utvecklingsplanen med skriftliga omdömen*, (Skolverket, 2008:a) innehålla följande:

- sammanfattande ange vilka kunskaper och förmågor eleven ska utveckla,
- sammanfattande beskriva skolans insatser för att stödja och stimulera elevens fortsatta kunskapsutveckling,
- uttrycka positiva förväntningar på eleven,
- utgå från elevens förmågor, intressen och starka sidor (s.14)

Öhlmér (2006) menar att det är av stor vikt att läraren vid formuleringen av IUP:n fokuserar på elevens starka sidor och uttrycker positiva förväntningar. Målen måste konkretiseras så att de blir tydliga och lätta att förstå för eleven och föräldrarna. Dessutom skall det framgå i IUP:n vem som ska göra *vad* och *hur* man skall göra för att eleven ska få möjlighet att nå målen.

2.2.3 Skriftliga omdömen

En del i IUP:n är de skriftliga omdömena, som lärarna är ålagda att skriva i varje ämne som eleven har fått undervisning i. Syftet är att informera om elevens kunskaper i nuläget, i relation till de uppsatta målen och ge förslag på hur eleven kan fortsätta utvecklas. Det är rektorns uppgift att bestämma hur de skriftliga omdömena skall utformas. Omdömet bör vara enkelt formulerat så att elever och föräldrar förstår dess innebörd. Det skriftliga omdömet bygger i första hand på en formativ bedömning av elevens kunskaper och är en god hjälp för att få en tydlig bild av elevens starka respektive svaga sidor. Formativ bedömning har två syften; dels att ge läraren information om vad eleverna har lärt sig, dels att ge den enskilde eleven stöd i sitt lärande. Detta används sedan som underlag i den fortsatta planeringen av undervisningen. Det skriftliga omdömet är även summativt, eftersom det blickar tillbaka och summerar hur långt eleven har kommit i sin utveckling. Om rektorn har beslutat det, så kan omdömet även beskriva elevens utveckling i övrigt, där social utveckling och elevens förmåga att bedöma sitt lärande ingår (Skolverket, 2009:a).

För läraren är det viktigt att tänka på hur formuleringarna i omdömet skrivs så att texten inte innehåller värderande ord som till exempel ordet ”duktig”. Personliga egenskaper hör inte heller hemma i det skriftliga omdömet. Fokus skall ligga på vad eleven har för kompetenser och vad eleven kan utveckla. Omdömet är en allmän handling och omfattas av offentlighetsprincipen, vilket betyder att alla har rätt att ta del av omdömet och det skall inte innehålla känsliga uppgifter, som kan tänkas omfattas av sekretess (Sundin, 2010).

2.3 Lokal pedagogisk planering

I styrdokumenten finns det inte beskrivet hur läraren skall lägga upp undervisningen. Det är istället varje skolas uppgift att tolka de nationella målen, för att sedan konkretisera och bryta ner dem till lokala mål i en lokal pedagogisk planering. ”Den tydliggör kopplingen mellan de nationella målen, undervisningens innehåll och bedömningen av elevens lärande och stödjer elevernas utveckling mot de nationella målen.”(Skolverket, 2009:a, s.11) Lärarens utgångspunkt i planeringen är mål att sträva mot. Det är sedan

upp till arbetslaget att välja ut stoff och olika arbetsmetoder, vilket kan göras tillsammans med eleverna. Genom den lokala pedagogiska planeringen får eleverna utveckla sin förståelse för sitt eget lärande, så att de ges möjlighet till inflytande och ansvar (Skolverket, 2009). I Lpo 94 står följande:

Läraren skall utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan [...] svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer [...] tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen och förbereda eleverna för delaktighet och medansvar ... (Skolverket, 2006, s.13)

Ytterligare en viktig aspekt i den lokala pedagogiska planeringen är hur bedömningen av elevernas arbete skall gå till. Det är av stor vikt att eleverna har kännedom om vad som skall bedömas och det blir även tydligt för läraren hur man skall gå till väga för att stämma av elevernas förmågor och utveckling. Detta är en god hjälp vid upprättandet av de skriftliga omdömena och vid utvecklingssamtalet (Skolverket, 2009:a).

2.4 Dokumentation

För att läraren skall kunna upprätta skriftliga omdömen och skriva framåtsyftande individuella mål till varje elev, krävs det att läraren fortlöpande har dokumenterat elevens kunskapsutveckling. Dels ligger dokumentationen till grund för läraren när han eller hon skall utvärdera sin undervisning och planera för elevens fortsatta lärande mot de nationella målen. Dels är dokumentationen till hjälp för eleven vid bedömning av sina egna resultat, utifrån sina egna prestationer och förutsättningar, så kallad metakognition (Skolverket, 2009:a). Ellmin och Ellmin (2003) påtalar också att det är viktigt att utveckla elevernas metakognition. De behöver reflektera över: Vad ska jag lära mig? Hur och när lär jag mig bäst? Varför lär jag mig bäst just i den situationen? De menar vidare: ”Detta är vägen till metakognition, dvs. att lära sig förstå och använda sina kunskaper i olika situationer.”(s.138) Dessutom är dokumentationen en användbar information för föräldrarna. För att få en så allsidig bild som möjligt av elevens kunskapsutveckling, är det av stor betydelse att utvärderingen sker tillsammans med samtliga lärare som finns runt eleven. Det är viktigt att det finns fungerande rutiner för hur dokumentationen går till och det kan ske genom till exempel portfolio, loggbok, bedömningsmatriser, avprickningsscheman samt olika typer av prov och lärarnas egna anteckningar (Skolverket, 2009:a). Vallberg Roth och Månsson (2005) menar att det ökade kravet på att läraren skall dokumentera varje elev är tidskrävande, vilket i förlängningen betyder att planeringen av undervisningen får mindre utrymme.

2.4.1 Bedömningsmatriser och avprickningsscheman

För att bedöma elevers arbeten kan läraren använda sig av en matris som ett verktyg. Den skall innehålla uppställda mål inom området, *vad* som skall bedömas, samt även *hur* bedömningen skall gå till. När läraren vet *vad* som skall bedömas börjar arbetet med att framställa olika nivåer på *hur* bedömningen skall gå till. ”Eftersom nivåbeskrivningarna ska beskriva hur eleverna uttrycker sitt kunnande på olika kvalitativa nivåer kan det vara lämpligt att utgå ifrån konkreta elevarbeten” (Skolverket, 2009:a, s.72). När läraren skapar en matris är det betydelsefullt att elevarbeten av olika kvalitéer finns med som arbetsmaterial. Och detta kompletteras sedan med kursplaner, betygskriterier och annat stödmaterial. En matris skall endast

beskriva elevens kompetenser, inte brister. Den skall tydligt beskriva vad eleven skall utveckla för att komma till en högre nivå. Detta ger eleven en tydlig bild av vad det är de skall lära sig (Skolverket, 2009:a). Black, Harrisson, Lee, Marshall och William (2004) menar att bedömning kan ses som ett verktyg i elevens lärandeprocess. För att detta skall bli möjligt måste eleven själv vara delaktig i sin bedömning och bli medveten om sina starka sidor, samt även ha en god kännedom om vilka mål som skall nås i relation till styrdokumentet. Black et al. (2004) påtalar också att ett sådant här arbetssätt med formativ bedömning skall ske kontinuerligt. Eleverna måste vara väl insatta i hur bedömningen fungerar, därför bör läraren diskutera detta med eleverna.

Avprickningsscheman kan vara ett sätt att bedöma elevers kunskaper på. Ett avprickningsschema kan dels vara summativt, vilket betyder att läraren använder schemat som ett verktyg för att stämma av elevernas kunskaper. Det kan också dels användas formativt, för att kartlägga elevernas starka sidor och vad de har för utvecklingsbehov. Detta ligger till grund för att sedan avgöra vilka insatser som behövs i den framtida undervisningen (Skolverket, 2009:a). Ett vanligt avprickningsschema som används för att bedöma i ämnet svenska och i svenska som andraspråk för skolår 1-5, är diagnosmaterialet *Nya Språket lyfter* från Skolverket. Den formativa funktionen i materialet gör att bedömningarna är en god hjälp för eleven i deras utveckling, inom områdena tala, lyssna, läsa och skriva. Läraren kan använda materialet som ett verktyg, för att observera och dokumentera elevernas språkanvändning, men även som ett stöd vid framställning av skriftliga omdömen (Skolverket, 2008:b).

2.4.2 Portfolio

Begreppet portfolio kommer från engelskan och betyder "något att bära blad i" (Ellmin & Ellmin, 2003). En portfolio innehåller ett urval av elevens arbete, bedömningar från både lärare och eleven själv, och dessutom kan det ingå lokala pedagogiska planeringar. Även IUP:n med de skriftliga omdömena kan vara en del av elevens portfolio. Portfolion blir ett verktyg för individualisering, eftersom man då kan möta eleven där de befinner sig i sitt lärande och bygga vidare utifrån det. Fördelarna med en portfolio är att eleven kan gå tillbaka och reflektera över vad man tidigare har gjort och vilka bedömningar som då gjordes (Skolverket, 2009:a). Ellmin och Ellmin (2003) menar att portfolio kan vara ett verktyg för läraren i undervisningen, genom att den skapar en lärmiljö där eleven är delaktig, ansvarstagande och får möjlighet att reflektera över sitt lärande. En portfolio kan med fördel användas vid utvecklingssamtal genom att eleven använder den och beskriver sitt lärande för föräldrarna, vilket bidrar till ett ökat ansvar och en delaktighet. Portfolion synliggör ett *då*, ett *nu* och en *framtid*, progressionen i lärandet blir tydlig för eleven. "Det handlar om att hjälpa eleverna att förstå att lärandet i skolan inte är slutpunkten i läroprocessen utan början till ett livslångt lärande." (s.25) Författarna menar vidare att portfoliomethodiken stämmer överrens med Vygotskys begrepp *Den närmaste utvecklingszonen* eller som beskrivs av författarna som *Den nära och den möjliga utvecklingszonen*, där portfolion kan vara till en hjälp att visa på det positiva och bekräfta för eleven det hon eller han redan vet, för att sedan gå vidare utifrån det.

2.5 Uppföljningsrapport

Skolverket (2010) har nyligen givit ut en lägesrapport, som bland annat beskriver hur skolornas arbete kring IUP:n ser ut. Rapporten bygger på enkäter, intervjuer och de har även gjort en dokumentanalys av skolornas IUP-dokumentation. Enkätstudiens syfte var att få en generell bild av arbetet med IUP ute på skolorna, där både rektorer och lärare fick delge sina uppfattningar kring arbetet med IUP:n. Resultatet visar att flera lärare anser att det är tidskrävande med skriftliga omdömen. Men de tycker ändå att omdömena har en informativ funktion. De flesta lärarna ger ut de skriftliga omdömena till elever och föräldrar innan utvecklingssamtalet. Dessutom anser många av lärarna att de har fått en tydligare bild av stödbehovet.

Intervjustudien är utförd på skolledning, lärare, föräldrar och elever. Resultatet visar att de intervjuade parterna upplever att det är mer fokus på de skriftliga omdömena än på den framåtsyftande delen av IUP:n, då målen som upprättas inte följs upp. Flera av de intervjuade föräldrarna anser att det är viktigt att bedömningen är formativ och visar på hur eleven kan komma vidare i sin utveckling (Skolverket, 2010). Några föräldrar sa följande i intervjun: ”Det behövs en motivering hur man tar sig vidare” och ”Det är viktigt att det inte bara är allmänna positiva omdömen utan något som hjälper eleven framåt, som ger något.” (s.116)

Skolverkets rapport visar att eleverna många gånger saknar en god bild av de nationella målen eller undervisningsmålen. Vidare framkommer i rapporten att de upprättade målen i undantagsfall används i den ordinarie undervisningen. Den framåtsyftande delen av IUP:n har överlag mer en symbolisk betydelse för föräldrarna och elevens delaktighet, än att den fungerar som verktyg för läraren vid planering för elevens fortsatta lärande (Skolverket, 2010).

Dokumentanalysen visar att i de flesta fall ges de skriftliga omdömena i symbolform eller som ett kryss att fylla i och oftast kombineras de med kommentarer. De framåtsyftande insatserna som beskrivs i de skriftliga omdömena är ofta kortfattade. Föräldrarna och eleverna ges ett bevakande ansvar medan skolan är mer stödjande i sitt ansvar. Elevens metakognitiva lärande får inte tillräckligt med utrymme i de skriftliga underlagen. Analysen av dokumenten visar även att det är de summativa inslagen som överväger (Skolverket, 2010).

Både enkät- och intervjustudien visar att flertalet av lärarna önskar kompetensutveckling inom området summativ och formativ bedömning (Skolverket, 2010).

2.6 Sociokulturell teori

Strandberg (2006) menar att lärande sker i samspel med andra genom kommunikation. Även Säljö (2000) påtalar att det mänskliga lärandet sker i sociala situationer. Detta sociokulturella perspektiv på hur lärande sker grundades av den ryske utvecklingspsykologen Lev Vygotsky (1896-1934) och han är den som menar att det är genom yttre aktiviteter tillsammans med andra, som människan skapar inre processer och

utvecklas (Strandberg, 2006). Lpo 94 genomsyras till stor del av Vygotskys tankar om hur lärande sker. Följande citat är hämtat från Lpo 94 ”Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära.” (Skolverket, 2006, s.7)

Ett av Vygotskys kända begrepp är *den närmaste utvecklingszonen*. ”Vygotsky definierade denna utvecklingszon som ’avståndet’ mellan vad en individ kan prestera ensam och utan stöd å ena sidan, och vad man kan prestera ”under en vuxens ledning eller i samarbete med mer kapabla kamrater” å den andra” (Säljö, 2000, s.120). Vygotsky menar att planeringen av undervisningen skall utgå från varje elevs möjligheter till utveckling. Utgångspunkten skall inte vara det som eleven har svårigheter med, utan undervisningen skall utgå från deras potentiella förmågor, och bygga vidare inom den närmaste utvecklingszonen (Lindqvist, 1999). Som vi tidigare nämnt är portfoliomethodiken ett sätt att arbeta med varje elevs kunskapsutveckling utifrån deras nivå. Lindqvist (1999) menar för att sedan gå vidare i kunskapsutvecklingen behöver eleven stöd av en lärare eller med mer kapabla kamrater. ”Det som barnet för tillfället gör med en vuxen kan det i morgon göra på egen hand.” (s.278)¹

Processen med IUP:n anser vi kan ses som ett redskap och hjälpmedel för både läraren och eleven. Läraren har till exempel möjlighet att använda sig av IUP:n vid planering av undervisningen och för eleven kan den vara ett verktyg som synliggör progressionen i det egna lärandet och mot de uppsatta målen. Säljö (2000) menar att *verktyg* eller *redskap* är begrepp som Vygotsky använder när han talar om hur lärande går till ”Med redskap eller verktyg menas de resurser, såväl språkliga (eller intellektuella) som fysiska, som vi har tillgång till och som vi använder när vi förstår vår omvärld och agerar i den.” (s.20) Med bakgrund av detta kan IUP:n ses som ett redskap för lärare och elever, därför är det sociokulturella perspektivet den teori som vi utgår ifrån när vi diskuterar vårt resultat.

¹ Översättning av Vygotskijs texter ur Pedagogisk Psykologi av Lennart Magnusson, kommenterat av Gunilla Lindqvist.

3 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att undersöka vad den framåtsyftande delen av IUP:n har för innebörd för lärarna i de tidigare skolåren, samt på vilka sätt den används i skolans verksamhet.

Frågeställningarna blir därmed:

- På vilka sätt använder lärarna i de tidigare skolåren den framåtsyftande delen av IUP:n i verksamheten?
- Vad innebär den framåtsyftande delen av IUP:n för lärarna i de tidigare skolåren?

4 Metod

I det här kapitlet redogör vi för hur vi har gått till väga, det vill säga metoden vi har valt att använda, för att få svar på våra forskningsfrågor. Vi kommer även att beskriva urvalet och hur vi har förberett oss och genomfört intervjuerna. Även vårt etiska ställningstagande behandlas. Avslutningsvis förklarar vi hur analysen genomfördes. I undersökningen deltog sex lärare från fyra olika skolor, i tre olika kommuner.

4.1 Kvalitativ metod

Trost (2005) menar att innan val av metod görs, måste syftet och frågeställningarna vara fastställda. Om man vill få en djupare förståelse om människors upplevelser och tankar är den kvalitativa metoden bäst lämpad. Inom kvalitativ forskning finns det flera metoder att samla in data på såsom intervju, observation, analysering och visuella medier. Den metod som är vanligast att använda vid kvalitativ forskning, är intervjuer (Ryen, 2004). I studien har vi valt att använda oss av kvalitativa forskningsintervjuer, vilket vi anser passar vårt syfte bäst, då detta skapar möjligheter till en mer utförlig och ingående redogörelse av lärarnas arbete. Vid en intervju ges möjligheter till ett djupare samtal, där värderingar, ståndpunkter och personliga åsikter framträder (Kvale, 1997). Vid de kvalitativa forskningsintervjuerna har vi använt semistrukturerade intervjuer. Bryman (2002) menar att en semistrukturerad intervju fungerar som ett vardagssamtal eller ett öppet samtal. Frågorna sammanställs i en intervjuguide, som blir som ett stöd under intervjun. Guiden är flexibel och både intervjuaren och intervjupersonen kan utveckla frågorna under samtalets gång.

4.2 Urval

Vår avsikt var att intervju sex lärare på tre olika skolor, som undervisar eller har undervisat i skolår 3 eller 4. Vi valde skolår 3-4 därför att vi tror att arbetsprocessen med IUP:n är väl förankrad i de åldrarna. Intervjuerna utfördes i tre olika kommuner, eftersom vi ville se om arbetet kring IUP:n såg annorlunda ut från kommun till kommun. I en av kommunerna var vi tvungna att välja två skolor, då vi inte lyckades att få tag på två lärare att intervjuas på samma skola. Under utbildningens gång har vi gjort praktik på skolor i dessa tre kommuner, därför valde vi dem. Detta betyder att det blir ett bekvämlighetsurval, vilket innebär att man väljer intervjupersoner som är lättillgängliga för forskaren (Bryman, 2002). Eftersom vi är kända av både rektor och personal på de skolor vi valt kan det på så vis vara enklare att få dem att ställa upp i studien. Intervjupersonerna fick själva möjlighet att bestämma datum och tid för intervjuerna.

4.3 Genomförande

Studien inleddes med att vi valde ut tre skolor och skickade ett informationsbrev till skolledningen. I brevet beskrev vi studiens syfte och frågade om skolan kunde delta. När vi fått klartecken från skolledningen kontaktade vi de lärare som uppfyllde våra önskemål i urvalet och kunde tänka sig att ställa upp på en intervju. Lärarna fick också ett informationsbrev som beskrev studiens syfte och information om Vetenskapsrådets forskningsetiska principer.

Vi sammanställde en intervjuguide (bilaga 1). Vid sammanställningen av intervjuguiden var vi förberedda genom att vara väl inlästa på ämnet. Guiden skall inte vara för detaljerad, utan innehålla större frågeområden (Trost, 2005). Författaren menar vidare att det är viktigt att intervjuaren kommer ihåg frågeområdena, detta för att kunna vara flexibel under intervjuens gång, då blir det enklare för intervjuaren att anpassa intervjun efter respondentens resonemang och tankegångar. Det är annars lätt att föra över sina egna tankegångar på den man intervjuar. Även Ryen (2004) påtalar vikten av detta i följande citat:

Det är viktigt att komma ihåg att det är den som blir intervjuad som är expert på sig själv, sin kunskap, sin förståelse och sina känslor. Intervjuarens uppgift är att få tillgång till detta, inte tvinga på andra sina egna tolkningar, utan få fram intervjupersonens uppfattning om den sociala världen. (Ryen, 2004, s. 53)

För att säkerställa att frågorna i intervjuguiden var tydliga och svarade på studiens syfte, det vill säga hade hög validitet, utförde vi pilotintervjuer på två personer. Trost (2005) menar att "... frågan skall mäta det den är avsedd att mäta." (s.113) Under pilotintervjuerna insåg vi att vissa av frågorna behövde omformuleras, eftersom de var lätta att misstolka, se reviderad intervjuguide (bilaga 2).

För att kunna lyssna uppmärksamt på våra respondenter och kunna ställa relevanta följdfrågor ansåg vi att det var nödvändigt med ljudupptagning. Trost (2005) menar att en av fördelarna med att spela in intervjun är att man slipper anteckna och på så vis kan koncentrera sig på den man intervjuar. En annan fördel är att man ordagrant kan skriva ut intervjun på papper, då man får med allt som sägs, vilket är svårt att hinna med när man antecknar.

Trost (2005) menar att intervjusituationen skall se lika ut för samtliga deltagare i en studie, vilket stärker reliabiliteten, det vill säga tillförlitligheten. Våra sex intervjuer genomfördes på ett liknande sätt i en lugn och känd miljö för respondenterna. Vi valde att delta båda två, en av oss utförde intervjun och den andres uppgift var att observera, lyssna och anteckna eventuella följdfrågor. Innan vi startade intervjuerna med lärarna började vi med att informera om Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, för att säkerställa att deltagarna förstod vad det innebar att delta i vår studie. Intervjupersonen fick även möjlighet att ge sitt samtycke till ljudupptagning.

4.4 Etiskt ställningstagande

I Vetenskapsrådets publikationer (2002) innehållande forskningsetiska principer, finns fyra huvudkrav att ta hänsyn till gentemot individen. Dessa fyra är: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Ledningen på skolorna informerades om undersökningens syfte och gav sitt godkännande. Därefter tillfrågades aktuella lärare och även här informerade vi om studiens syfte och deltagarna fick ta ställning till om de ville delta. Vi informerade även om att de när som helst kunde avbryta sin medverkan i studien och att deras identitet skulle behandlas konfidentiellt samt att materialet endast kommer att användas i studiens forskningssyfte. Som ytterligare försiktighetsåtgärd valde vi att inte offentliggöra skolornas namn. I och med detta anser vi oss ha följt de forskningsetiska principerna.

4.5 Analys

Efter att vi hade utfört intervjuerna började vi med att transkribera det inspelade materialet. Under våra intervjuer och vårt arbete med att lyssna och transkribera påbörjades vår analys av materialet. Trost (2005) menar att ”Redan när du samlar in dina data, intervjuar, sker mer eller mindre automatiskt såväl en del analyser som tolkningar” (s.125). Vi skrev ut våra intervjuer på papper, och för att hålla den utlovade anonymiteten använde vi oss inte av lärarnas riktiga namn, utan kodade om dem som lärare A-F. Oavsett vilket kön de intervjuade lärarna har i verkligheten har vi bestämt att kalla alla sex av dem för hon/henne. Därefter började vi med att läsa igenom hela datamaterialet, för att sedan välja ut de frågor som bäst svarar mot vårt syfte. För att göra det enklare för oss använde vi överstrykningspennor i olika färger. Analysen av datamaterialet utmynnade i tre temaområden; IUP:ns syfte och innebörd, synliggörandet av IUP:n och dokumentation. Vi läste igenom intervjuerna ett flertal gånger. Sedan diskuterade vi tillsammans mycket kring likheter och skillnader i de olika frågeområdena. Då uppmärksammade vi att lärarnas uppfattning, om syftet och innebörden av den framåtsyftande delen av IUP:n, är lika varandra, därför valde vi att redovisa syfte och innebörd under samma frågeområde.

5 Resultat

I kapitlet nedan redovisas resultatet av de kvalitativa forskningsintervjuerna, och presenteras sedan utifrån de olika temaområdena, vilka även bildar underrubriker. Avslutningsvis görs en sammanfattning av resultatet.

Vårt syfte är att undersöka hur den framåtsyftande delen av IUP:n används i verksamheten, samt vad den har för innebörd för lärarna i de tidigare skolåren. Resultatet redovisas under olika teman; den framåtsyftande IUP:ns innebörd och syfte, synliggörandet av IUP:n och dokumentation. Lärarnas svar sammanfattades och styrktes med citat, för att ytterligare förstärka deras beskrivningar. Som tidigare nämdes kommer lärarna att kallas för lärare A-F, för att bevara deras anonymitet. Vi har intervjuat sammanlagt sex lärare i olika åldrar, som samtliga arbetar eller har arbetat i skolår 3 eller 4 och de har varit verksamma varierat antal år i läraryrket.

5.1 IUP:ns syfte och innebörd

Vid intervjuerna av de sex lärarna visade det sig att de uppfattar syftet med den framåtsyftande delen av IUP:n på ett varierat sätt. Två av de intervjuade lärarna är eniga om att det främsta syftet med den framåtsyftande IUP:n är att den skall vara väl förankrad hos eleverna. Så här uttrycker sig en av de här lärarna:

... den ska ju vara framåtsyftande och att den ska vara väl förankrad hos eleverna och även hos föräldrarna, att ha den som ett verktyg inte bara som en pappersprodukt, något man verkligen använder och plockar fram både nu och då ... ett levande dokument. (Lärare C)

Den andra av dem säger, att eleven själv måste uppleva att han eller hon behöver jobba med de uppsatta målen och det skall vara klart och tydligt för eleven vad som behöver jobbas mer med, annars tappar målen sin funktion. Den här läraren ser också hela IUP-processen som ett verktyg; där hon får möjlighet att utvärdera sin undervisning och använda den som ett hjälpmedel för att påvisa för ledningen vilka resurser som behövs. Nedan beskriver hon syftet med IUP:n på följande sätt:

... sen är det ju även en del i det att jag ska kunna presentera för min ledning; det här behöver jag lite extra hjälp med i form av specialpedagog eller annat stöd. Det kan finnas många olika sätt, det kanske är så att jag behöver mer tid för att kunna jobba med den eleven, eller så. Likadant om jag upptäcker att flera elever behöver jobba med samma sak, då kanske jag måste tänka efter, vad gjorde vi i den undervisningen? Har vi missat det helt eller är det jag som har uttryckt mig otydligt eller kan jag göra på annat sätt. (Lärare F)

En av de intervjuade lärarna uppfattar syftet med den framåtsyftande delen av IUP:n som en hjälp att hitta delmål på vägen till kursplanens uppnåendemål, som förhoppningsvis skall vara uppnådda när de slutar grundskolan. Ytterligare en aspekt som en av lärarna lyfter fram är att syftet med den framåtsyftande delen av IUP:n, är att den skall föra eleven framåt och motivera dem till att lära sig mer. För en annan av lärarna är den framåtsyftande delen av IUP:ns syfte, att eleverna på individuell nivå skall få jobba med det de behöver. Samtidigt anser hon att det är svårt att följa upp de uppsatta målen i den dagliga undervisningen.

Vidare menar en annan av lärarna att innehållet i den endast skall vara kunskapsmässigt och inte innehålla några övriga mål, såsom sociala mål och hon resonerar så här:

Jag uppfattar den då som ett verktyg för eleven och föräldrarna och läraren, man ska jobba utifrån den då. Den ska vara till stor del positiv och det ska inte vara något socialt om hur man är som person, utan det ska vara rent kunskapsmässigt. (Lärare D)

Det som genomsyrar lärarnas svar på intervjuerna när det gäller innebörden, är att den framåtsyftande IUP:n skall utgå från elevernas starka sidor och föra dem framåt i deras utveckling mot målen. De menar vidare att den skall formuleras på ett tydligt och positivt sätt.

För mig är den ett verktyg för att jobba vidare med eleven, så att eleven utvecklas framåt utifrån sina förutsättningar, sin nivå. Sen är det utifrån den man jobbar i undervisningen. [...] den ska vara till stor del positiv. (Lärare D)

Flera av lärarna påtalar vikten av att målen i den framåtsyftande delen av IUP:n är kortsiktiga så att eleverna verkligen har möjlighet att nå dem. Målen som man bestämmer sig för att använda bör alltså vara nedbrutna och så konkreta att eleverna kan förstå dem. Tre av de intervjuade lärarna beskriver sina tankar kring detta på följande vis:

För min del tycker jag att det ska vara mål som är rimliga att nå för just den eleven, [...] jag baserar det på elevens starka sidor. [...] Den ska föra eleven framåt... (Lärare B)

... jag tycker det är viktigt att den framåtsyftande ska vara så pass nära i tiden, att eleven känner att det här kan vi jobba med [...] det ska finnas möjligheter att nå dit. Jag tycker inte att det blir framåtsyftande om man ser för långt fram, för då tappar eleven möjligheten att nå, tycker jag. (Lärare F)

... det är ju alltså nästa steg i utvecklingen för eleven, att vi ska nå en nivå högre... att det både ska kännas för eleven, att det är hyfsat lätt att nå, men ändå att de ska känna, att de ska kämpa lite för att nå dit. (Lärare C)

En av de intervjuade lärarna ser den framåtsyftande delen av IUP:n som ett verktyg för att beskriva nuläget och visa det för elevernas föräldrar. Hon lyfter fram elevens starka sidor och det som fungerar bra. Utifrån det försöker hon då hitta konkreta mål som är lätta för eleverna att ta till sig. Hon anser att kursplanens mål är avlägsna för eleverna och väljer därför att bryta ner dem i delmål, så att de blir möjliga att uppnå. En annan lärare menar att den framåtsyftande delen IUP:n är ett sätt för henne att förtydliga för eleverna vad de skall jobba med. På utvecklingssamtalet tar hon tillsammans med elev och föräldrar fram de nya målen, utifrån de skriftliga omdömena.

5.2 Synliggörandet av IUP:n

Tre av lärarna använder sig av ett liknande sätt när de synliggör och arbetar med elevernas IUP-mål. På schemat finns det varje vecka en lektion då eleverna arbetar med sina individuella mål. De har gjort en pärm eller mapp till varje elev, som innehåller arbetsuppgifter som är anpassade efter deras mål. Alla tre lärarna upplever det tidskrävande att sammanställa pärmarna så de blir riktade mot elevernas olika mål. En av dessa lärare anser att detta arbetssätt är bra, därför att det blir tydligt för eleverna att de faktiskt jobbar med sina mål. En annan av lärarna upplever att eleverna är motiverade och tycker om att arbeta med sina mål:

... när man väl jobbar med det och dom är inne i det känns det ändå väldigt positivt, dom är måna om att dom ska komma framåt ... dom tycker oftast att det är roligt att jobba med sina mål. (Lärare C)

Två av de här lärarna påtalar att arbetet med elevernas IUP-mål pågår under den ordinarie undervisningen också. Det finns oftast elever som har samma mål och då väljer lärarna att arbeta med de målen med alla elever i klassen samtidigt.

Vid utvecklingssamtalen fastställs tillsammans med föräldrar och elev de nya framåtsyftande IUP- målen. Målen dokumenteras i olika typer av formulär såsom på blankett eller i ett program i datorn. För att ytterligare göra målen synliga för eleverna, har lärarna vi intervjuat beskrivit olika sätt som de använder sig av. Tre av lärarna beskriver arbetet kring detta på följande olika sätt:

Ja, min tanke är ju att de ska få den i en ram och sätta in den i pärmen, så att den blir lättillgänglig. (Lärare B)

Det är ju så att vi skriver om dom så att det blir lite större text och lite ram runt och någon bild till. Och de får finnas i deras bänkklock, så att man kan titta på dom dagligen. (Lärare E)

Det är ju bland annat genom att man sätter dom i en bok, som man använder regelbundet. Kort och gott. (Lärare C)

Dessa tre lärare har skrivit målen själva åt eleverna. En annan lärare berättar för oss att hon har valt att låta eleverna själva skriva om sina mål. Läraren lät eleverna fundera på vilka mål de egentligen hade i sin IUP. De fick sedan till uppgift att skriva ned sina mål i en bok och formulera dem så att de verkligen förstod dess innebörd. Eleverna fick själva reflektera över hur det hade gått med målen, om de blivit uppnådda eller inte. Om målen inte var uppnådda skulle eleverna beskriva i text på vilket sätt de skulle nå dem. Läraren kände, att med detta arbetssätt hade eleverna lättare att ta målen till sig. Efter detta fick eleverna utforma en egen lapp med målen, som de sedan satte i bänkklocket. Läraren upplever att genom detta reflekterande arbetssätt, får hon mycket värdefull information av eleverna, som hon sedan har nytta av i olika situationer. Hon uttrycker saken på följande sätt:

Det här har jag haft mycket nytta av när jag har skrivit mina skriftliga omdömen, så att jag verkligen får se hur dom tänker och tycker. (Lärare F)

Ett annat sätt som två av de intervjuade lärarna använder för att synliggöra målen för eleverna är att de har valt att i sina klasser regelbundet använda en bok, där eleverna skriver veckoplanering, skriver in läxor och reflekterar i. Här har också deras mål klistrats eller skrivits in, så att eleverna ofta påminns om dem.

Dom har sin bok, där vi reflekterar över veckan... eller inte bara, det kan vara till exempel när vi har läxa, så har man skrivit om den där och på måndagen har vi veckoplaneringen och i den sitter även målen [...] så att dom tittar på dom regelbundet.(Lärare C)

Alla lärarna förtydligar på något sätt IUP-målen för eleverna. En del har valt ett sätt, medan andra har valt flera olika. De flesta lärarna har avsatt lektionstid, där eleverna arbetar med sina mål.

5.3 Dokumentation

Lärarna beskriver flera olika metoder för dokumentation, dels är det ett verktyg de själva använder för att dokumentera elevernas kunskaper och dels använder lärarna olika sätt för att visa eleverna sin progression. Ett av de vanligaste sätten som de intervjuade lärarna använder för att följa och utvärdera elevernas kunskaper, är olika typer av avprickningsscheman. En variant är att läraren regelbundet för anteckningar över elevernas prestationer inom de olika ämnena. Vid till exempel högläsning i klassen noterar läraren hur det går för varje elev. Det är även vanligt att man bedömer elevtexter av olika slag. En lärare uttrycker sig så här när vi frågar hur dokumentationen går till:

... det blir [...] mina egna anteckningar i ett block efter vissa lektioner, man kan ju bara bestämma sig för, att idag är jag lite extra observant vilka som är aktiva. (Lärare F)

Inlämningsuppgifter, redovisningar och diagnoser fungerar också som ett sätt för de här lärarna att dokumentera elevernas kunskaper och förmågor. En typ av avprickningsschema som två av lärarna använder sig av i ämnet svenska, är *Nya Språket lyfter*, från Skolverket. Materialet ger en helhetsbild av svenskämnet och de kategorier som ingår i detta är; läsa, skriva, lyssna och tala. Dessa lärare upplever detta som ett bra och överskådligt material, som är konkret för eleven. I materialet finns även förslag till undervisning, för att nå de olika delmålen. En av de intervjuade lärarna uttrycker sig så här:

... i Nya Språket lyfter får man tips om vilken typ av uppgifter som man kan jobba med, för då kan man även ge exempel direkt till föräldrarna och eleven, så att dom förstår hur man tänkt målet.(Lärare C)

Två av lärarna menar att ett av de svåraste momenten i bedömningen och dokumentationen, är kommunikationen i klassrummet. En av dem säger så här:

Tala är svårt att dokumentera, det blir min bedömning som väger tyngst, så där är det vad jag anser. (Lärare B)

En lärare berättar för oss att arbetslaget har börjat använda matriser mer och mer. Detta är en av delarna i den lokala pedagogiska planeringen, som de gör i anslutning till de olika ämnesområdena.

Jag har gjort en matris över ett arbetsområde, en faktamatrix, många gånger är det svenskämnet som kommer in [...] så jag har ett rutsystem [...] så där kan jag kryssa i och så gör jag lite datummarkeringar. (Lärare A)

Alla av de intervjuade lärarna utom en, använder något sätt att spara elevernas material. Tre av dem tillämpar portfolio. I den samlas till exempel texter som eleverna har gjort i de olika skolåren och de får själva möjlighet att välja ut det som ska finnas med i portfolion. En av lärarna uttalar sig som följer:

... om man tar en skrivuppgift, att man samlar skrivuppgifter under hösten och sen blir det en sån avstämning. – Vilken skrivuppgift är du mest nöjd med?(Lärare C)

På en av skolorna har de gemensamt bestämt hur portfolion skall utformas, tanken med det är att det finns liknade uppgifter uppåt i skolåren. Eleverna får då möjlighet att se sin utveckling och reflektera över sina framsteg.

Den fungerar så att vi har gjort som ett schema [...] där man ska ha vissa uppgifter, man ska göra varje läsår från förskolan upp till sexan, så att man ser utvecklingen, sen kan man givetvis spara andra saker som man är nöjd med.(Lärare D)

Ingen av de här tre lärarna använder sig av portfolion som ett hjälpmedel vid utvecklingssamtalet. En lärare som vi intervjuade samlar elevernas arbeten i pärmar, det som sparas är kopplat till den pedagogiska planeringens mål. Eleven ansvarar själv för pärmen under utvecklingssamtalet genom att visa hur det har gått i de olika ämnena:

... den ansvarar eleven för under utvecklingssamtalet [...] medan jag läser igenom dom skriftliga omdömena och så får dom visa då, att de har klarat av det. (Lärare E)

Ytterligare en av lärarna har planerat att börja använda en pärm till varje elev, där har hon tänkt samla lokala pedagogiska planeringar med tillhörande bedömningsuppgifter. Hennes tanke är att inför utvecklingssamtalet låta eleverna ta hem pärmen och visa sina föräldrar vad de har arbetat med i skolan så att de är förberedda inför samtalet. Hon uttalar sig som följer:

Nu kommer de att få det, de har inte haft det. De har en egen pärm där LPP:n åker in, plus den bedömningsuppgift som man gör utifrån LPP:n kommer hamna med en kommentar [...] jag kommer att skicka hem den innan samtalet. (Lärare B)

De intervjuade lärarna har alltså skapat sig egna personliga sätt att dokumentera elevernas kunskaper och förmågor. De använder sig parallellt av flera verktyg i arbetet kring dokumentationen.

5.4 Resultatsammanfattning

De intervjuade lärarna tolkar syftet med den framåtsyftande delen av IUP:n på olika sätt, vilket betyder att det fanns både likheter och skillnader i arbetet kring detta. En av likheterna är att lärarna anser att den framåtsyftande delen av IUP:n skall utgå från elevens starka sidor och skrivas på ett positivt sätt. Den skall även vara formulerad på ett tydligt och konkret sätt, så att eleven förstår. Flera av lärarna påtalar vikten av att den framåtsyftande delen av IUP:n skall vara kortsiktig och rimlig för eleven att nå. Två av lärarna menar att förankringen hos eleverna är viktig, så att den inte bara blir en pappersprodukt. En av lärarna ser också IUP:n som ett sätt att utvärdera sin undervisning och påtala för ledningen på skolan vilka resurser som eventuellt är nödvändiga, som till exempel specialpedagog. Detta sätt att se på innebörden av IUP:n var hon ensam om.

Tre av lärarna har schemalagda lektioner, då eleverna arbetar med sina IUP-mål. De påtalar att det är tidskrävande att sammanställa anpassade arbetsuppgifter till eleverna. Men trots det så anser de att det är värdefullt att göra på detta sätt, eftersom eleverna tydligt ser att de arbetar med sina individuella mål. Detta kan bidra till ökad motivation. Ett annat sätt är att på något vis skriva om målen och placera dem på en för eleverna synlig plats, så att de regelbundet blir påmind. Det finns i varje klass elever som har samma IUP-mål, därför förekommer det också att läraren jobbar med målen i helklass, i den ordinarie undervisningen.

Under intervjuerna framkom flera olika sätt som lärarna använder sig av för att dokumentera. Avprickningsschema är en vanlig metod och då kan det vara allt ifrån egengjorda listor till Skolverkets material *Nya Språket lyfter*. Det framkommer även att några av lärarna utnyttjar tillfällen såsom redovisningar och inlämningsuppgifter för dokumentation av elevernas kunskaper. För att spara elevernas material och synliggöra deras progression använder sig alla lärare, utom en av metoder som portfolio eller samlingspärmar. Resultatet visar att lärarna har sina personliga sätt att dokumentera elevernas kunskaper och förmågor.

6 Diskussion

I detta kapitel kommer vi inledningsvis diskutera den metod vi har valt att använda oss av i vår studie. Vidare diskuteras resultatet av den kvalitativa forskningsintervjun. Avslutningsvis kommer förslag på vidare forskning, samt slutord.

6.1 Metoddiskussion

När vi utvärderar vårt val av kvalitativ metod, konstaterar vi att den har fullgjort sitt ändamål. Som datainsamlingsmetod har vi valt att intervjua och formen av intervjuerna var semistrukturerade. Som vi nämnde tidigare menar Bryman (2002) att en semistrukturerad intervju fungerar som ett vardagssamtal. Vi upplevde att våra respondenter var trygga och avslappnade under intervjusituationen och det medförde att intervjuerna fungerade väl och blev som ett öppet samtal.

Vid intervjutillfällena använde vi oss av en intervjuguide som stöd. Trost (2005) menar att guiden är en hjälp för intervjuaren att komma ihåg de olika frågeområdena och på så vis kunna vara flexibel och följa respondentens tankegångar och resonemang. Efter att ha sammanställt intervjuguiden utförde vi pilotintervjuer, det gjorde att brister upptäcktes, därefter reviderades guiden. Vi anser sedan att den reviderade guiden fungerade som det var tänkt. En av oss skötte intervjuerna och en av oss observerade och antecknade eventuella följdfrågor. Vi menar att det var värdefullt att båda var med vid intervjutillfällena, därför att den som observerade hade möjlighet att ställa relevanta följdfrågor. Däremot anser vi inte att själva observationen tillförde något som vi har kunnat väga in i vår analys av intervjudatan, eftersom inget av betydelse kunde observeras och leda till ett annorlunda resultat. Eftersom vi inte behövde anteckna utan spelade in intervjuerna, kunde vi uppmärksamt lyssna till våra respondenter. Trost (2005) anser att en fördel med att spela in intervjuerna är att det är möjligt att ordagrant skriva ut vad som sägs på papper, vilket är svårt att hinna med vid anteckningar. Vi tror att om vi inte hade haft bandspelaren som ett hjälpmedel vid intervjuerna, hade vi varit mer fokuserade på att anteckna respondenternas svar än att följa deras resonemang och ställa relevanta följdfrågor.

Den metod vi valt har hjälpt oss att få svar på våra frågeställningar. De sex intervjuade lärarna har bidragit till att vi har fått en överblick hur arbetet kring den framåtsyftande delen av IUP:n fungerar. Vi är dock medvetna om att det begränsade antalet intervjuer, inte har lett till att vi kan göra några generaliseringar, men trots det anser vi att vi har kunnat reflektera och komma fram till vissa slutsatser. Vår intention var från början att försöka få fram likheter och skillnader mellan de olika kommunerna, men vi har insett att urvalet inte är tillräckligt stort för att vi skall kunna dra några slutsatser om detta.

6.2 Resultatdiskussion

I resultatdiskussionen resonerar vi kring resultatet utifrån vårt syfte och våra frågeställningar, det vill säga hur lärare i de tidigare skolåren använder sig av den framåtsyftande delen av IUP:n i verksamheten, samt dess syfte och innebörd. Våra tankar och reflektioner kring detta kommer också att vävas in och synliggöras här.

6.2.1 IUP:ns syfte och innebörd

Syftet med den framåtsyftande delen av IUP:n är att stimulera elevens fortsatta lärande och utveckling i riktning mot de nationella målen samt att bidra till högre måluppfyllelse (Skolverket, 2009:a). Lärarna i vår studie uppfattar syftet med den framåtsyftande delen av IUP:n varierande. De lyfter fram aspekter som att IUP:n skall föra eleverna framåt och motivera deras vilja att lära sig mer. Ytterligare en aspekt som tas upp är att den kan vara ett verktyg för att bryta ner till delmål utifrån kursplanens strävansmål. Även individualiseringen av undervisningen anses vara ett syfte med den framåtsyftande delen av IUP:n. Vi kan se att lärarnas tolkning av syftet med den framåtsyftande delen av IUP:n stämmer väl överens med hur den är tänkt att användas enligt styrdokumentet. Lärarna talar i intervjuerna om den framåtsyftande delen av IUP:n som en god hjälp och ett verktyg för att konkretisera och tydliggöra målen för eleverna, men påtalar också vikten av att den är väl förankrad hos varje elev. Ur elevens synvinkel så ligger ofta kursplanens strävansmål långt fram i tiden, därför är det nödvändigt att bryta ner i delmål, från långsiktiga mål till kortsiktiga mål. I Skolverkets rapport framkom att eleverna ofta saknar målkännedom och inte förstår hur undervisningen hänger ihop med kursplanernas strävansmål (Skolverket, 2010). För att målen skall bli begripliga och tydliga för eleverna, anser vi att läraren måste tänka på att synliggöra, förklara och bryta ner målen. Detta bör vara ett regelbundet inslag i undervisningen. Eleverna måste förstå: Varför gör vi detta? Vilket även är något som speglas i resultatet av Dahlgqvists (2007) studie, som visade att arbetet med IUP:n måste ske i den dagliga undervisningen och att målen bör brytas ner så att de för eleven blir begripliga.

Den framåtsyftande delen av IUP:n skall skrivas i samband med utvecklingssamtalet, tillsammans med elev, föräldrar och lärare. Den skall innehålla en sammanfattning om vad som behöver göras för att eleven skall nå målen och utveckla sina kunskaper och sin sociala förmåga så långt som möjligt (Utbildningsdepartementet, 1994:1194). Några av de intervjuade lärarna konstaterade att det är viktigt att IUP-målen är väl förankrade både hos eleven och hos föräldrarna. Genom IUP:n får föräldrarna insyn och blir delaktiga i sitt barns skolarbete. Är inte IUP:n väl förankrad hos elev och föräldrar, kan den förlora sin tänkta funktion. Vi tror dock att det kan vara svårt för lärarna att under samtalet få alla parter delaktiga. Kan delaktigheten öka genom att de skriftliga omdömena skickas hem i god tid innan samtalet? Då får elever och föräldrar möjlighet att läsa igenom och fundera ut eventuella mål. Även Öhlmér (2006) beskriver denna samverkan mellan elev, föräldrar och lärare och menar då att samarbetet gör föräldrarna delaktiga i sitt barns fortsatta skolsituation.

När vi frågade lärarna vad de ansåg att den framåtsyftande IUP:n har för innebörd för dem, så konstaterade vi att de var eniga när det gällde hur den skall formuleras. De menar att den skall framhålla elevernas starka sidor och föra dem framåt i utvecklingen mot målen, vilket även är styrdokumentens direktiv. Vi anser att det är av stor vikt att lärarna följer styrdokumentens direktiv om att IUP:n skall vara positiv och framåtsyftande för eleven. Även Öhlmér (2006) påtalar att läraren vid formuleringen av IUP-målen bör fokusera på elevens starka sidor, samt uttrycka positiva förväntningar. Hofvendahl (2010) menar att flera studier visar att IUP:n tenderar att fokusera på elevernas svaga sidor och brister. Men resultatet av vår studie, visar att lärarna är medvetna om hur viktigt det är att utgå från elevernas starka sidor. Vi menar också, att om läraren har positiva förväntningar på eleverna och tror på dem, leder detta förmodligen till att självkänslan och tilltron till den egna förmågan ökar. Om IUP:n har negativ ton i formuleringen och tar upp elevens svaga sidor, finns risken att de inte känner någon motivation till fortsatt lärande. Men det betyder inte att läraren kan ignorera och utesluta elevernas svaga sidor helt. Vid sådana här tillfällen är det av stor vikt att lärarna använder sig av sina yrkesmässiga kunskaper, för att hitta nya möjliga vägar som hjälper eleverna framåt i sitt lärande. I läroplanens strävansmål står följande att eleven skall: ”utveckla tillit till sin egen förmåga.”(Skolverket, 2006, s.9)

6.2.2 Synliggörandet av IUP:n

Eftersom den framåtsyftande delen av IUP:n är tänkt att fungera som ett hjälpmedel i elevens lärandeprocess och skall finnas med som en röd tråd under hela skolgången, är det av stor vikt att varje elevs mål är synliggjorda (Elfström, 2005). Detta utförs av de intervjuade lärarna på olika sätt. Ett sätt är att schemalägga lektioner, där eleverna arbetar med sina IUP-mål regelbundet. Arbetssättet bidrar till att eleverna har klart för sig vilka deras IUP-mål är, eftersom målen synliggörs kan elevernas motivation öka, vilket är en fördel. Nackdelen kan vara att det är tidskrävande för läraren att planera varje elevs uppgifter, som de skall arbeta med under lektionen, särskilt om man har många elever i klassen.

Tidsaspekten och bristen på tid är någonting som vi upplever är ett problem bland lärarna. Det har tillkommit många nya arbetsuppgifter i läraryrket som till exempel mer dokumentation och skriftliga omdömen. Lärarna tycker många gånger att värdefull tid försvinner från planering av undervisning till olika typer av dokumentation. Detta är något som lärarna är ålagda att göra och vi tror att det är av stor betydelse att hitta fungerande rutiner och arbetssätt. Hur skulle då arbetet kring IUP:n kunna göras mer effektivt? Ett sätt att spara tid skulle kunna vara att redan i samband med utvecklingssamtalen när målen skrivs, tydligt formulera *hur* skolan skall gå tillväga, alltså vilka insatser som behövs för att eleven skall nå det uppsatta målet. På så vis har läraren delvis klart för sig på vilka sätt skolan skall göra, så att eleven utvecklas så långt mot målen som möjligt. Skolverket (2009:a) menar att det skall finnas angivet vad skolan *skall* göra och vad föräldrarna och eleven *kan* göra, för måluppfyllelsen.

Resultatet visar att arbetet med IUP- målen ingår i den ordinarie undervisningen. Det förekommer att flera elever har samma mål och de som inte har dessa mål behöver oftast en träning i detta ändå, för att komma vidare i sitt lärande. Exempelvis så behöver eleverna komma vidare i sin läsförståelse, det betyder

att läsförståelsen finns som ett återkommande moment i undervisningen. Vid sådana här tillfällen visar det sig att det ibland kan vara svårt för läraren att uppmärksamma eleverna på att de faktiskt jobbar med sina mål under dessa lektioner. För att göra det tydligare för eleverna menar vi att det är viktigt att läraren berättar vilka mål man arbetar med och när man är klar med detta, avsätter tid för att reflektera tillsammans med eleverna. Skolverket (2009:a) menar att en lokal pedagogisk planering är ett utmärkt verktyg för att synliggöra för eleverna vilka mål de arbetar med och vad som sedan kommer att bedömas.

Ett annat sätt att synliggöra den framåtsyftande delen av IUP:n är att på olika sätt skriva om målen så att de blir synliga för eleven. Det är vanligt att man skriver dem på ett papper och sedan placerar det på ett synligt ställe till exempel i bänkklocket. Risken med det kan vara att eleverna efter ett tag blir så vana att se lappen, så att de till slut inte reflekterar över den. En av lärarna i vår studie lät eleverna själva formulera om sina IUP-mål med egna ord och sedan placera dem på en synlig plats. De fick även fundera på hur och på vilket sätt de skulle nå sina mål. Läraren upplevde att hon fick mycket värdefull information av eleverna genom detta arbetssätt. Vi anser också att lärarna på något sätt måste bearbeta målen tillsammans med eleverna och regelbundet samtala om hur det går. Ett sådant arbetssätt kan vara ett bra underlag vid planering av undervisningen och eleverna blir på så vis delaktiga. Sundin (2010) menar att med delaktiga elever ökar chanserna att få eleverna att lyckas i skolan. Detta befästs även i Lpo 94, där det står att läraren tillsammans med eleverna skall planera undervisningen och att successivt göra dem mer delaktiga och ansvariga (Skolverket, 2006).

6.2.3 Dokumentation

Dokumentationen av elevernas kunskapsutveckling har flera syften. Dels är den till hjälp för läraren vid utvärdering och fortsatt planering av undervisningen och dels är den till hjälp för eleverna för att kunna reflektera över sina egna resultat, så kallad metakognition. Dessutom kan läraren använda den som information till föräldrarna (Skolverket, 2009:a).

Med tanke på att eleven skall utvecklas och ta ett steg framåt i sin lärandeprocess, är det enligt Vygotsky av stor betydelse att läraren utmanar eleven i den *närmaste utvecklingszonen* (Lindqvist, 1999). För att göra detta möjligt krävs att läraren har klart för sig var i utvecklingen varje elev befinner sig och då är regelbunden dokumentation ett nödvändigt verktyg för läraren. Vid intervjutillfällena bad vi lärarna att beskriva vilka verktyg de använder sig av för att dokumentera elevernas kunskaper och det visade sig att de använde sig av flera olika verktyg. Vi uppfattar att de intervjuade lärarna över lag tycker att det är tidskrävande att dokumentera, dessutom anser de sig ha svårt att hitta fungerande metoder för att dokumentera elevernas kunskaper. Detta är även något som Vallberg Roth och Månsson (2005) påtalar, dokumentationen tar mycket tid, vilket leder till att planeringen av undervisningen får stå tillbaka. De lärare som vi intervjuade har prövat sig fram för att hitta fungerande och effektiva sätt för dokumentation och hos en del av dem pågår denna process fortfarande. På en del av skolorna där vi har varit och intervjuat finns det vissa riktlinjer för hur dokumentationen skall gå till. Eftersom vi har noterat att lärarna har svårt att hitta fungerande rutiner för hur dokumentationen skall gå till, ställer vi oss frågan: Hur ser det ut på skolorna?

Har lärarna tid avsatt för att diskutera hur bedömning sker på bästa sätt? Har ledningen på skolan tydligt talat om vilken dokumentation som skall gälla? Enligt Skolverket (2009:a) är det av stor vikt att rutiner finns för detta. Lärarna har påpekat att tid är en bristvara för dem, kanske kommer inte dokumentationen i första hand av de uppgifter en lärare är ålagd att utföra?

Resultatet visar att ett fåtal av de intervjuade lärarna har börjat använda lokal pedagogisk planering, som ett verktyg för att bryta ner kursplanens strävansmål till lokala mål som sedan konkretiseras i undervisningen på olika sätt. Skolverket (2009:a) menar att en viktig funktion som den lokala pedagogiska planeringen också har, är hur bedömningen av elevernas kunskaper och arbete skall gå till. När ett arbetsområde sedan är avslutat faller det sig naturligt att en sådan bedömning tillämpas. Läraren har då elevbedömningarna klara när det är dags att skriva skriftliga omdömen och hålla utvecklingssamtal. För eleven blir det tydligt vad läraren förväntar sig och vad som krävs för att nå de uppsatta målen, dessutom får eleven möjlighet att ta personligt ansvar för arbetet i skolan. Precis som Black et al. (2004) menar, så kan bedömningen ses som ett värdefullt verktyg för att eleverna skall bli medvetna om sitt lärande. Men då krävs det att lärarna medvetet bjuder in eleverna i bedömningsarbetet, så att de förstår vad som förväntas av dem. Vi anser att om varje ämnesområde planeras utförligt i en lokal pedagogisk planering med tillhörande bedömningsmatris, kan det i förlängningen bidra till ett effektivare arbetssätt kring bedömning, vilket gör eleverna involverade. Vi ställer oss därför frågan: Kan skolorna och arbetslagen som använder sig av lokal pedagogisk planering i förlängningen hitta en effektiv rutin för bedömning?

De intervjuade lärarna beskrev för oss hur de sparade elevernas material. Ett sätt var att samla lokala pedagogiska planeringar med tillhörande bedömningsuppgifter i pärmar, en för varje elev. Pärmen fungerade sedan som en god hjälp och ett underlag vid utvecklingssamtalet, då eleven kunde svara och berätta för sina föräldrar om hur det hade gått i de olika ämnena. Utvecklingssamtalet är tänkt att fungera som ett trepartssamtal där alla är lika delaktiga (Sundin, 2010). Vi anser att ett sådant arbetssätt främjar elevernas delaktighet vid utvecklingssamtalet. Vidare ger det goda förutsättningar för eleven att se sin egen utveckling och reflektera över sin lärandeprocess, så kallad metakognition. Skolverket (2009:a) menar att detta är ett av skolans uppdrag: "Några av vinsterna med detta är att eleverna tränar upp sin självbedömningsförmåga och känner sig mer delaktiga i sitt utvecklingssamtal och därmed i planeringen och det egna lärandet och den egna utvecklingen." (Skolverket, 2009:a, s.57)

Ellmin och Ellmin (2003) menar att användningen av portfolio kan bidra till elevens reflektion över sitt lärande, sin delaktighet och sitt ansvarstagande. Progressionen blir tydlig för eleven som ser ett då, ett nu och en framtid. Resultatet visar på att i en av skolorna, fanns ett gemensamt system för hur portfolion skulle fungera. Den följer eleverna från förskoleklass tills de slutar mellanstadiet, vilket betyder att eleverna får möjligheter att se sin utveckling. Om portfoliomethodiken används på detta sätt, så menar vi att det främjar eleverna på flera sätt. Ett exempel är att eleven ser sitt lärande, sin progression. De blir medvetna om att de lärt sig något i skolan. En annan fördel är att eleven vet att det finns saker som de behöver öva mer på och när de har uppnått målet kan de blicka tillbaka och se att de har tagit ett steg framåt. För att

portfolion skall fungera och att eleverna verkligen skall kunna se sin utveckling från år till år, krävs att det finns en gemensam grund för hur portfoliomethodiken skall fungera på skolan. Ledningen måste alltså besluta att det skall finnas ett portfolioarbete och arbetslagen måste få chans att regelbundet träffas och diskutera och bestämma hur det vidare arbetet kring portfolion skall se ut. Vidare anser vi att man inte får glömma bort att skapa stunder för samtal med varje enskild elev, där man tillsammans reflekterar över innehållet i portfolion och planerar hur arbetet skall fortlöpa. På så sätt menar vi att elevens eget lärande blir tydligt och konkretiserat, vilket är ett av lärarens uppdrag. Arbetssättet med portfolio går i linje med Vygotskys begrepp, den *närmaste utvecklingszonen*. Eleven befinner sig i denna zonen, då de får insikt i och kan sätta ord på det de har lärt sig, och då ökar deras vilja, förståelse och intresse för sitt eget lärande (Ellmin & Ellmin, 2003). Även läroplanen har riktlinjer för hur läraren skall organisera arbetet i skolan, så att eleven upplever att de kunskapsmässigt utvecklas framåt och att arbetet känns meningsfullt (Skolverket, 2006).

6.3 Förslag till vidare forskning och slutord

Flera frågor och funderingar har väckts under studiens gång och vid sammanställningen av resultatet. Här följer några av dem; Hur kan läraren synliggöra målen för eleverna på ett tydligt och överskådligt sätt? Kan ledningen på skolorna skapa bättre förutsättningar och möjligheter för lärarnas arbete kring dokumentation? Kan den lokala pedagogiska planeringen vara ett hjälpmedel vid planering och bedömning?

Vi menar att det är ledningens ansvar att avsätta tid och skapa förutsättningar för arbetet kring IUP-processen. IUP:n finns inte enbart till för eleven, föräldrarna och läraren utan är även tänkt att fungera som ett verktyg för skolan. IUP:n skall: "... bidra till skolans möjlighet att se över och analysera sin verksamhet och synliggöra behov av förändring - och därmed utgöra en del i skolans kvalitetsarbete." (Skolverket, 2010, s.13) Enligt Skolverket (2010) är bland annat intentionen med IUP:n att den skall fungera som ett hjälpmedel för kartläggning av vilka eventuella resurser som kan behövas på skolan. Vi har noterat under studiens gång att IUP:n inte används på det sättet i så stor utsträckning. Vi anser att den skulle kunna utgöra en del av skolans kvalitetsarbete, om den togs tillvara på det sättet. IUP-området är stort och berör många parter, därför anser vi att det finns fler forskningsområden kring detta. Förslag till vidare forskning:

- På vilka sätt använder skolan IUP:n som ett led i kvalitetsarbetet?
- Hur fördelas resurserna på skolan med hjälp av IUP:n?

Under studiens gång har vi konstaterat att IUP-arbetet är en stor och viktig del av lärarens uppdrag. Det är många parter inblandade, därför är det av stor betydelse att det finns fungerande rutiner kring detta ute på skolorna och att ledningen är väl insatt. För eleven bidrar IUP:n till att göra kursplanernas mål tydliga och konkreta och den är även ett hjälpmedel för att synliggöra progressionen i lärandet. Genom IUP:n ges

föräldrarna delaktighet och insyn i skolans arbete. Det pågår ständigt diskussioner och allmänna debatter om måluppfyllelsen i skolan. IUP:ns ändamål är bland annat att öka elevens måluppfyllelse. Utbildningsministern Jan Björklund har som målsättning att med den nya läroplanen, Lgr 11 att göra kunskapsmålen ännu tydligare. Han vill komma tillrätta med den nedåtgående trenden med försämrade kunskaper, detta genom att öka kunskapskraven och stärka eleven med positiva förväntningar. Regeringen har bland annat introducerat skriftliga omdömen i de ämnen som eleven får undervisning i och även infört nationella prov i skolår tre. Ambitionen är att införa betyg från årskurs sex, skälen till detta är flera. Ett skäl är att de elever som halkar efter, skall få extra stöd. Ett annat skäl är att det blir tydligare för eleven vad de förväntas att lära sig i undervisningen (Folkpartiet, n.d.). Inom den närmaste tiden kommer skolan att genomgå en rad olika förändringar, för att stärka elevernas måluppfyllelse. Ett led i detta är de nya styrdokumenterna som tas i bruk hösten 2011.

Genom vår studie har vi fått en djupare förståelse för processen kring IUP:n och detta är erfarenheter som vi kommer att bära med oss inför vår kommande yrkesutövning. Vårt hopp är att studien skall ge en ökad förståelse för IUP:ns innebörd samt hur den kan användas i verksamheten i de tidigare skolåren.

7 Referenser

- Black, Paul., Harrisson, Christine., Lee, Clare., Marshall, Bethan., & William, Dylan. (2004). *Working inside the black box: Assessment for Learning in the Classroom..* Phi Delta Kappan, Vol. 86#1, pp. 8-21, 2004.
Hämtad den 20 januari 2011 från: http://datause.cse.ucla.edu/DOCS/pb_wor_2004.pdf
- Bryman, Alan. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Buckhøj-Lago, Lena. (2000). *Utvecklingsamtal – perspektiv och genomförande*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.
- Dahlqvist, Eva. (2007). De individuella utvecklingsplanerna. I H. Fleischer., & M Segolsson (Red), *Forskande lärare i praktiken volym 1*. (s.137-185). Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation.
- Elfström, Inger. (2005). *Varför individuella utvecklingsplaner? En studie om ett nytt utvärderingsverktyg i förskolan*. Stockholm: Individ, omvärld och lärande/Forskning nr 26. Lärarhögskolan i Stockholm.
Hämtad den 23 januari 2011 från:<http://sp.lhs.se/kurshemsidesdokument/6205920082//dokument/IOL.Forskning26.pdf>.
- Ellmin, Roger och Ellmin, Birgitta. (2003). *Att arbeta med portfolio*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.
- Folkpartiet.(n.d). Hämtad den 16 december 2010 från: <http://www.folkpartiet.se/Var-politik/Vara-viktigaste-fragor/Skola-och-utbildning/>
- Hofvendahl, Johan. (2010). Utvecklingssamtalen-några vanliga förekommande problem. I Folke-Fichtelius & Lundahl (Red.)(2010). *Bedömning i och av skola-Praktik, principer, politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Gunilla. (Red.). (1999). *Vygotskij och skolan*. texter ur Lev Vygotskijs ”Pedagogisk Psykolog?” kommenterade som historia och aktualitet. Lund: Studentlitteratur.
- Ryen, Anne. (2004). *Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudie*. Malmö: Liber AB.
- Skolverket. (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2008:a). *Allmänna råd och kommentarer Den individuella utvecklingsplanen med skriftliga omdömen*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2008:b). *Nya språket lyfter!* Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2009:a). *IUP-processen-Arbetet med den individuella utvecklingsplanen med skriftliga omdömen*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2009:b). *Att skriva skriftliga omdömen*. Hämtad den 1 september 2010 från: <http://www.skolverket.se/iup>
- Skolverket. (2010). *Skriftliga omdömen i grundskolans individuella utvecklingsplaner*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (n.d). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet – Lgr 11*. Hämtad den 5 januari 2011 från: http://www.skolverket.se/content/1/c6/02/21/84/Lgr11_kap1_2.pdf

- Strandberg, Leif. (2006). *Vygotskij i praktiken. Bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Sundin, Maria. (2010). *Klarspråk i skriftliga omdömen*. Stockholm: SKL Kommentus.
- Säljö, Roger. (2000). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- Trost, Jan. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet. (2001). *Elevens framgång – Skolans ansvar*. Hämtad den 30 oktober 2010 från: <http://www.regeringen.se/content/1/c4/27/94/4b66dbec.pdf>
- Utbildningsdepartementet. 1994:1194 Hämtad den 18 november 2010 från: <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1994:1194>
- Vallberg Roth, Ann-Christine. och Månsson, Annika. (2005). *Individuella utvecklingsplaner som fenomen i tiden, samhället och skolan*. Hämtad den 22 januari 2011 från: http://www.oru.se/Extern/Forskning/Forskningsmiljoer/HumUS/Utbildning_och_Demokrati/Tidskriften/2006/Nr_3/Vallberg_Mansson.pdf
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad den 18 november 2010 från: <http://www.codex.vr.se/texts/HsFR.pdf>
- Öhlmér, Inger. (2006). *Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan. Möjligheter till noggrann uppföljning inom skolan*. Västerås: IÖ RESPONS.

Bilaga 1

Intervjuguide

Bakgrundsinformation

- Ålder, kön
- Antal verksamma år i yrket
- Utbildning
- Lärare för år? Klasslärare/ämneslärare?

Frågeställningen: Vad innebär IUP för lärarna i de tidigare skolåren?

- Kan du beskriva vad IUP innebär för dig?
- Hur uppfattar du syftet med IUP:n?
- På vilka sätt skedde kartläggningen av elevernas kunskaper och den individuella planeringen innan det blev obligatoriskt med IUP?
- Uppfattar du att IUP:n kan vara en bra motivation för eleverna?

Frågeställningen: På vilka sätt använder lärarna i de tidigare skolåren IUP:n i verksamheten?

- Hur synliggör du IUP - målen för eleven?
- På vilka sätt kan IUP:n konkret fungera som ett verktyg mot elevens måluppfyllelse?
- Hur fungerar uppföljningen av elevernas IUP - mål och på vilket sätt är eleverna delaktiga?
- Upplever du att elevens IUP kan bidra till att individualisera undervisningen?
- Beskriv hur det är att arbeta med IUP:n?
- Beskriv hur ni i arbetslaget/kollegor samarbetar kring IUP:n?
- Vilka verktyg använder du dig av för att dokumentera varje elevs kunskaper?

Bilaga 2

Reviderad - intervjuguide

Bakgrundsinformation

- Ålder, kön
- Antal verksamma år i yrket
- Utbildning
- Lärare för år? Klasslärare/ämneslärare?

Frågeställningen: Vad innebär IUP för lärarna i de tidigare skolåren?

- Kan du beskriva vad den framåtsyftande delen av IUP:n innebär för dig?
- Hur uppfattar du syftet med den framåtsyftande delen av IUP:n?
- Kan den framåtsyftande delen av IUP:n innehålla övriga mål som till exempel sociala mål?
- Hur påverkas enligt din uppfattning eleverna av den framåtsyftande delen av IUP:n? Som hjälp mot måluppfyllelse?

Frågeställningen: På vilka sätt använder lärarna i de tidigare skolåren IUP:n i verksamheten?

- Beskriv din arbetsprocess kring den framåtsyftande delen av IUP:n?
- Beskriv hur ni i arbetslaget/kollegor samarbetar kring den framåtsyftande delen av IUP:n?
- Använder ni er av lokal pedagogisk planering (LPP) vid planering av olika ämnesområden?
- Hur synliggör du målen i den framåtsyftande delen av IUP:n för eleverna?
- Hur fungerar uppföljningen av den framåtsyftande delen av IUP:n?
- Hur kan den framåtsyftande delen av IUP:n fungera som en hjälp mot elevens måluppfyllelse? Kan du ge konkret exempel
- Vilka verktyg använder du dig av för att dokumentera varje elevs kunskaper? Portfolio? Logg?